

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Onvphrii Panvinii Veronensis Fratris Eremitae
Augustiniani. De Praecipvis Urbis Romae
sanctioribusq[ue] basilicis, quas Septem ecclesias uulgo
uocant, Liber**

Panvinio, Onofrio

Romae, 1570

De ecclesia & titulo S. Crucis in Hierusalem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11316

hospitali obierint. Huius hospitalis societas est nobilium Romanorum sub appellatione S. Saluatoris. Res est piissima, & Christianis hominibus maxime digna: ibi enim pauperes omnes, & calamitosi, & agrotantes, summa cum pietate suscepti, tractati, & curati, necessarijs omnibus, dum viuunt, subleuantur.

De quinta ecclesia, & titulo S. Crucis in Hierusalem. Cap. v.

Constantinum Imperatorem decem ecclesias in vrbe, & suburbijs fabricasse, auctor est Damasus Papa in S. Siluestri vita. Hæ fuerunt, sanctori Petri, & Pauli apostolorum, Lateranensis, S. Laurentij extra muros, S. Agnetis, SS. Marcellini, et Petri, S. Martini in Montibus: Ostia, sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Ioannis Baptistæ Albæ, S. Ioannis Baptistæ. Et hanc, de qua nobis sermo est institutus, sanctæ Crucis in Hierusalem, in antiqui atrij Sessoriani (cuius adhuc multa vestigia extant) parte, in imis esquilis propeã phitheatrum castrense. Quæ porro causa fuerit huius basilicæ construendæ, breui aperiam. Cum religiofissimus Imperator Constantinus aduersus Maxentium tyrannum, qui vrbis Romæ ui Imperium occuparat, bellum ciuile pararet, atque exercitum duceret; erat quidem iam religionis Christianæ fautor, verique dei venerator, patris Constantij pij Imperatoris exemplo permotus, quem Christianorum studiosum fuisse constat.

N. 4 nondum

nondum tamen, ut est solenne nostris imitari, signū Dominicæ passionis acceperat. Et quum in eiusmodi belli grauiſſimi cura pius Imperator uersaretur, animo secum euoluebat, quem nam (quod magis imperio suo necessarium esse existimabit) sibi Deum potissimum ad eā pugnā protectorem inuocaret, vel Romanorum veteres deos, vel ipsum deum, quem Constantium patrem coluisse cognouerat, cuius beneficio cæteris Imperatoribus felicius, & prosperius omnia contigissent. Religioni enim Christianæ admodum Imperator Constantius addictus fuerat, quamquam baptis-
mi sacramenta eum suscepisse non constat. Considerabat enim optimus princeps firmiori sibi, & præstantiori ad Imperium recte administrandum opus esse præsidio, quàm armati essent exercitus. In hac cogitatione dum superiorum principum exempla singillatim examinaret, quorum alij alijs dijs freti, alij diuinationibus, & oraculis re prosperas pollicentibus confisi, pessimum fuissent vitæ finem sortiti: Deum eum, quem pater suus Constantius coluisset, atq; Imperij custodem, & felicitatis omnis auctorem expertus esset, colere ipse quoque secum cōstituit. Ac statim profusis precibus deum ipsum ardentissime inuocare cæpit, ut se quis esset ostenderet sibi, manumq; suam negotijs regni ut porrigeret obsecrat. Hæc autem oranti, ac indesinenter eidem supplicanti diuinum quoddam ostentum, summaq; admiratione dignissimum (quæ admodum ipse postea narrare solebat) apparuit. Nam die quadam paulo post meridiē sole iam declinante, dum anxius multa secum de imminentis belli necessitate prouoluēs, ad cælum sæpius oculos

los erigeret, inde auxilium petens, ipsis dicebat oculis in
 caelo super solem crucis signum e luce adornatum, &
 cōstructum, ac scripturā additā se uidiſſe, sic dicentem.
 ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΒΙΨΧ .i. HOC VINCE. Id quoq; a toto
 exercitu admirabundo, & stupenti visum affirmabat.
 Quo miraculo attonitus, & cogitabundus, quum de ea
 quod viderat, plurima in animo volueret, eum nox ap-
 prehendit, in qua dormienti sibi Christum vna cum
 crucis symbolo, quod in caelo viderat, apparuisse, ac p-
 cepisse dicebat, vt signum sibi iuxta formam eius, quod
 in caelo viderat, compararet, illoq; contra hostium exer-
 citus vexilli & signi loco vteretur. Hoc ab Imperatore
 audiuisse se iureiurando affirmari Eusebius tradidit li.
 I. de vita Cōstantini. Mox die exorto amicis cōgregatis
 totam rem aperit, quorum consilio admonitus Christi sa-
 cerdotes ad se statim accersuit, à quibus de Christi pie-
 tate, doctrina, & religione, itē de signo quod sibi appa-
 ruerat, adamussim instructus ē. Illi. n. de deo patre, ac fi-
 lio suo, de causis aduentus eius in carnē, accuratissime eū
 instruxerunt: quare lætus, & de victoria iā securus, id se-
 gnum in sua frōte primum designauit, deinde artificib;
 cōuocatis, ei⁹ imaginem pinxit, pcepitq; ut auro, & la-
 pidibus pretiosis, gemmis, & margaritis, unionibusque
 exprimerent signum autem, quemadmodum ex Con-
 stantini nūmis intelligitur, sic erat vel sic . In qui-
 bus in eius rei memoriā circa id signum scriptum est
 HOC SIGNO VICTOR ERIS. Illud porrò mili-
 taribus vexillis, & signis apposuit, ac præcipuum totius
 imperij, & exercitus vexillum, quod labarum dicunt, in
 speciē dominicæ crucis adaptauit. Quo salutaris signo

MINUS

munitis ad bellum civile separabat. Superatis autem Alpibus, firmissima propinuarum urbium praesidia expugnavit. Triplici deinde praelio Maxentij copiis profligatis, Italiam omnem pristinae maiestati asseruit. Quum autem ad Urbem venisset, in qua se toties victus tyrannus concluserat, castra in pratis. Quinctijs iuxta pontem Milvium e regione Urbis locavit. Contra quem quum alio ponte nassibus super Tiberim paulo supra pontem Milvium de industria dolose facto Maxentius exisset, atque pugna incobata fugam simulans in Urbe reverteretur, per eundem pontem cum non sine diuina uirtute laxatis tabularum fibulis, nexibusque resolutis, in dolum quem Constantino parauerat, ipse incidit. Tiberis enim gurgitibus cum plerisque suorum satellitum absortus est, corpusque thoracis pondere limo fixum, vix tandem reperiri potuit: atque ita Dei virtute, & salutaris signi opera Constantinus citra civilem sanguinem, quod semper optauerat, egregia victoria potitus, Urbem Romanam a saeuissima atque immani tyrannide liberavit, Italiamque atque Africam suo adiunxit imperio. Statim autem ubi Urbem triumphans ingressus est, faustis acclamationibus S. P. Q. R. exceptus, qui a crudeli tyrannide liberati paulum respirare coeperant, in curiam venit, omnesque oratione habita bono animo ut essent imperavit. Tum deo liberatori gratias agens, imaginum quas sibi senatus triumphales erexerat, dexteris, crucis signum figi iussit, & media Urbe salutare hoc signum erecto tropheo locavit, omnibusque locis sic inscripsit: SALVTARI HOC SIGNO IMPERIVM ROMANVM CVSTODITVR. Confestim etiam sublimem in Crucis formam

DE VII. VRBIS ECCL. 203

nam hastam constructam, manibus imaginis suae eo loco ubi à Tyranno hominum proscriptiones, & publicationes honorum fieri solebant, collocatae fixit, & elogium hoc addidit.

Salutari hoc signo.

Tamquam verae virtutis, &
Fortitudinis argumento
Urbem vestram iugo tyranni ereptam
Liberavi. S. P. Q. R.
Auctoritati pristinae dignitatisque restitui
Imp. Caesar. Fl. Constantinus max. P. F. Augustus.

Senatus vero in eius rei memoriae eximiae structurae arcum in subura sub palatii radicibus versus montem caelium construxit, eique cum hoc elogio dedicavit.

Imp. Caes. Fl. Constantino Maximo
P. F. Augusto. S. P. Q. R.
Quod instinctu diuinitatis mentis
Magnitudine cum exercitu suo
Tam de tyranno, quam de omni eius
Factione vno tempore iustis
Rempub. vltus est armis
Arcum triumphis insignem dicavit.

Ob hanc causam, haud longe post Nicænum magni concilium, Helena Augusta Constantini mater diuinis monita visionibus, beatissimum crucis lignum in quo mundi

mundi salus pependit, apud Hierosolymam reperit. De qua re quid Rufinus libro primo capite. VIII. Socrates libro primo capite. decimosextimo, Theodorus libro primo capite decimo octavo, Sozomenus libro secundo capite primo, Ambrosius in oratione funebri Theodosii scripserint, breuissime explicabo. Helena Imperatoris Constantini mater, cuius gratia Imperator Drepanum Bithiniæ vicum, ciuitatis iure donatum Helenopolim appellauit, matrona fide, religione, & magnificentia singularis, pro filij salute anxia, oraculo in somnis admonita, Hierosolymam precandi gratia profecta est. Tunc loca, in quibus sacrosanctum Christi corpus crucifixum & sepultum fuerat, ab incolis diligentissime perscrutari coepit. Accessit Christianissima mulier, ut inuideret loca sancta. Infudit ei spiritus sanctus, ut locum in quo lignum crucis erat, perquireret. Qui idcirco inuentu difficilis erat, quod ab antiquis Christianæ fidei hostibus nulla sancti loci memoria conseruata, eo paululum profundiore magnis altisque aggeribus repleto, ibidem templum cum simulachro Veneris fuerat defixum, ubi virgineis cantibus insultare Christo solebant, & ludia fabricata fuerant, totusque resurrectionis Dominicæ, & Cranij locus maxima lapidum, & murorum congerie fuerat stratus, ut omnis religionis nostræ memoria quæ tum primum germinare coeperat, funditus aboleretur, vel, ut si quis Christianus eo loci Christum adorare uolisset, Venerem uideretur adorasse, & propterea infrequens, & pene obliuioni datus fuerat locus, cum Christiani nec illo proficisci, nec alijs in dicare auderent, &

contrarium in gentili cultu, & statu confirmaretur. Sed cum (vt supra dixi) religiosa femina properasset ad Gelgothæ locum, cuiusdam Hebræi indicio, quem Iudam vocatum scribunt, (is eum ex paterno quodã scripto manifestauit) vel, quod magis existimo, caelesti sibi indicio designatum, ait: Ecce locus pugnae, vbi est victoria. Quæro vexillum salutis, & non inuenio. Ego (inquit) in regnis, & crux domini in puluere. Ego in aulis, & in ruinis Christi triumphus. Cuncta igitur ex eo loco profana atque polluta cum Veneris templo deiiciens, aperit humum, & ruderibus alte egestis dominicum sepulchrum, terra diu operium, apparuit, & iuxta illud tres confuso ordine cruces reperit, quas inimicus absconderat, ruina contexerat, vnam Christi, duas latronum, qui cum eo crucifixi sunt. Sed non potuit obliterari Christi triumphus. Incerta erat Helena (vt mulier) sed certam indagacionem diuinum numen inspirabat. Quærit ergo medium lignum, sed poterat fieri ut patibula inter se ruina confudisset, casus mutasset, & inuertisset. Redit ad euangelij lectionem, inuenit quod in medio patibulo Latinis, Græcis, & Hebraicis literis a Pilato præfixus titulus fuerat, I. N. R. I. Hinc collecta est series veritatis, titulo crux patris salutaris. Inuenit ergo titulum, Regem adorauit, non lignum vti que, quia hoc Gentilis est error, & vanitas impiorum. Sed illum adorauit, qui pependit in ligno, scriptus in titulo. Ita Ambrosius. Sed Rufinus, qui Ambrosij tempore vixit, & qui ab eo acceperunt, Socrates, Sozomenus, Theodorus, in ceteris quidẽ cū Ambrosio cōsentiunt: ceterū in eo discrepant, quod

quod quum reperti muneris letitiam vniuscuiusque cruce indiscreta proprietates obturbasset, titulus enim à cruce auulsus, & cruce ipsæ hinc inde sine ordine sparse atque proiectæ, dominici patibuli signa prodere non poterant, & diuinum lignum adhuc obscurum erat, quod pretiosi sanguinis stillicidia excepisset: Macarius tum eius vrbe episcopus ad humanæ ambiguitatis incertum, & dubium exprimendum, diuinum testimonium efflagitauit, & obtinuit, quod eiusmodi fuisse referunt. Forte accidit in eadem vrbe primariam quandam illius loci matronam graui ægritudine confectam semianimen in lecto iacere. Tunc episcopus vbi cunctantem Augustâ, atque omnes pariter qui aderant, videt, Afferte (inquit) huc tres quæ repertæ fuerunt cruce, & quæ sit quæ dominum tulit, nunc ipse nobis huius mulieris sanitate ostendet, & cum Imperatrice, & comitibus ad eam, quæ decubebat, ingressus, flexis genibus huiusmodi ad deum preces effudit. Tu domine, qui per vnigenitum filium tuum salutem generi humano per passionem cruce conferre dignatus es, & nunc in nouissimis temporibus adspirasti in corde ancillæ tuæ perquirere lignum beatum, in quo salus nostra pependit; ostende euidenter ex his tribus quæ crux fuerit ad dominicam gloriâ, vel quæ extiterit ad seruire supplicium, vt hæc mulier quæ semiuua decumbit, statim vt eam lignum salutare contigerit, à mortis ianuis reuocetur ad vitam. His dictis adhibuit primo vnâ ex tribus, & nihil profecit; adhibuit secundam, & ne sic quidem aliquid factum est; vt verò tertiam admouit, repente ad apertis oculis mulier surrexit, & stabilitate viriû recepta alacrius

crius multò quàm cum sana fuisset, tota domo discurre-
 re, & magnificare dei potentiam cœpit. Sic euidenti in-
 dicio Augusta voti compos facta, templum maximum
 & nobilissimū in eo loco in quo crucem repererat, Im-
 periali excellentia construxit, quod Dominicæ resurre-
 ctionis, ac nouam Hierusalem ex aduerso veteris, & de-
 sertæ constitutam vocauit. Cæterum seuerus Sulpi-
 cius Sozomenus libro II. cap. I. & Nicephorus libro
 VIII. cap. XXIX. crucem mortuo cuidam impositam, ip-
 sum excitasse à mortuis scribunt. In iisdem etiã regio-
 nibus tam pius Imperator, quàm eius mater Helena,
 magnificentissima templa exædificarunt. Hierosolymis
 quidem in loco Cranij S. Saluatoris, & Theophaniæ tē-
 pla Constantinus; apud Bethleem Natiuitatis in me-
 moriam dominici Natalis, & in monte Oliuarum A-
 scensionis Helena condidit. Ex cruce porrò dominica
 sanctissima Augusta tres partes fecit, quarum vnã
 argenteis thecis inclusam, vnã cum titulo Ro-
 mam misit, & in Basilica Sanctæ Crucis in Hierusalem
 in atrio Sessoriano prope amphitheatrum castrense in
 Esquilij per hæc tempora condita, locauit: alteram
 Hierosolymorum episcopo custodiendam eo in loco de-
 reliquit, quæ ad memoriã salutis, & eam illic visere
 volentium, ibidem vsque ad Heraclij tempora ingen-
 ti ueneratione seruata est: tertiam porrò ad filium mi-
 sit Constantinopolim, quam ille acceptam, credens eã
 ciuitatem fore saluam, vbi portio crucis aseruaretur,
 in sua ipsius statua condidit, quæ Constantinopoli in
 forò quod Constantini dicitur, in porphyretica, & ma-
 gna columna consistebat, quod apud Constantinopo-
 lias

lim habitatores pro certo semper habitum fuit. Adhuc
 Nicephorus aliam crucis portionem à Constantino in
 Columna marmorea in ἀρτοπιώλιω, hoc est foro pa-
 nario collocatam, cuius virtute multi sanitatem amis-
 sam recuperarint. Hæc porrò crucis portio, quæ Con-
 stantinopoli fuit, cum ea que inuasionis Cosdrois Per-
 farum Regis tempore amissa, ab Heraclio Imperatore
 recuperata fuit, & deinde Constantinopolim ex Hiero-
 solymis translata, diu in ea vrbe, scilicet, vsque ad Tur-
 carum tyrannidem permansere. De hoc ligno veterem
 Sybillam prophetaſſe scribunt, quum cecinit: O ter bea-
 tum, & felicissimum lignum, in quo deus extensus est.
 Inuenta cruce Imperatrix, & clauos, quibus crucifixus
 est dominus, inuenit. Ex vno clauorum frænum equi fi-
 lij sui fieri præcepit, alterum diademati siue galeæ fi-
 lij, quibus vteretur ad bellum, intextuit; vnum ad deco-
 rem, alterum ad deuotionem vertit. Misit Constanti-
 no filio diadema siue galeam gemmis insignitam, quæ
 pretiosior ferro innexa crucis redemptionis gemma con-
 necteret. Misit & frænum. Vtroque vsus est Constanti-
 nus. Et fidem transmisiſit ad posteros reges. Galea quidẽ
 ad capitis præsidium, & hostium tela repellenda: Fræ-
 num vero vt sibi protectorem deum pararet, et uetus Za-
 chariæ uaticinium expleret, quod dixit: Et quod in fræ-
 nis fuerit, sanctum erit domino omnipotenti. Tertius
 porro clauus in mare Hadriaticum (vt D. Ambrosius
 ait) deiectus est ad composcendas seuientis maris pro-
 cellas. Reliquit demum hoc veræ pietatis indicium reli-
 giosa Imperatrix: virgines enim quas ibidem deo sacra-
 tas reperit, ad prandium inuitauit, & tanta eos deuo-
 tione

tione curasse dicitur, vt indignum crederet si famularum dei vteretur obsequijs : sed ipsa manibus suis ancillæ habitu succincta cibos apponeret, pocula singulis porrigeret, & aquam manibus infunderet ; & orbis terrarum Regina, Imperatoris mater, Cæsarum auia famularum Christi se ancillam deputarit. Multa demum ecclesijs, & pauperibus largita octuagesimo ætatis anno bona senectute in domino quieuit. Corpus Romam veterem delatum nobilissimi operis porphyretico mauseleo in æde SS. Marcellini, & Petri, via Lauicana, vt ex Damaso tradit Bibliothecarius, Imperatoris iussu conditum est. Qui post dominicæ crucis inuentionem, crucis supplicium lege vetuit. Et hæc quidem Hierosolymis, sic gesta fuisse, quos supra citavi scriptores prodidere. Cæterum (vt dixi) Dominicæ crucis partem Helena ipsa Romam misit, quæ in hac ipsa basilica conseruata est. De cuius sanctissimæ crucis charactere nõ alienum erit subiicere, quæ ueteres auctores scitu digna memoriæ prodiderunt. Rufinus historiæ Ecclesiasticæ libro 1. capite xxix. Sed & illud (inquit) apud Alexandriam gestum est, quod etiam thoraces Seraphis, qui per singulas quasque domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiam, ac fenestris erant, ita abscissi sunt omnes, & abradi, vt ne vestigium quidem vsquã, vel nominis appellatio, aut ipsius, aut cuiuslibet alterius demonis remaneret. Sed pro his, crucis dominicæ signum vnusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisque depingeret. Quod cum factum esse hi qui superfuerant ex Paganis, uiderent, in recordationem rei magnæ, ex traditione sibimet anti

quitus commendatæ venisse perhibentur. Signum hoc
 nostrum dominicæ crucis inter illas, quas dicunt Iera-
 sticas, id est, sacerdotales literas, habere Aegyptij dicitur,
 velut vnum ex ceteris literarum, quæ apud illos
 sunt elementis. Cuius literæ fere vocabuli hanc esse as-
 serunt interpretationem: Vita ventura. Dicebant er-
 go hi, qui tunc admiratione rerum gestarum conuerte-
 bantur ad fidem, ita sibi ab antiquis traditum, quod hæc
 quæ nunc coluntur, tamdiu starent, quamdiu viderent
 signum istud venisse, in quo esset vita. Vnde accidit, ut
 magis hi qui erant ex sacerdotibus, vel ministris tem-
 plorum ad fidem conuerterentur, quam illi quos erro-
 rum præstigiæ, & deceptionum machinæ delectabant.
 Eandem rem ita commemorat Socrates historicæ Tri-
 partitæ lib. IX. c. XXI. cumque templum Serapidis spo-
 liaretur, inuentæ sunt literæ in lapidibus sculptæ, quæ
 apud Aegyptios vocantur sacræ. Habebant ipsi charac-
 teres figuræ crucis. Hoc Christiani videntes atque paga-
 ni, singuli eorum hoc signum religioni propriæ deputabāt.
 Christiani dicebant signum esse salutiferæ passionis
 Christi. Pagani vero aliquam communionem Christo,
 & Serapidi per hoc signum asseriebant. Interpretes au-
 tem signum crucis insinuare dicebant vitam super-
 uenturam, quam ob causam Christiani ad summum fa-
 stigium sunt euecti. Cumque per alias literas quæ apud
 eos sacræ dicuntur, indicaretur finem habiturum sera-
 pidis templum quando character crucis apparuisset,
 qui vitam superuenturam sine dubio declararet, luge pluri-
 mi ad Christianismum festinabant, & peccata confiten-
 tes baptizabantur.

Hanc

Hanc porrò basilicam Sanctæ Crucis in Hierusalem a sancto Siluestro decimotertio Kalendas Aprilis dedicatam, Constantinus Imperator his redditibus & ornamentis donauit. Agri omnes basilicæ vicin, quos Imperator Constantinus eidem ecclesiæ largitus est. Possessio Sponsas via Labicana, præstans solidos ducentos sexagintatres. Possessio Patras apud Laurentum, præstans solidos 120. Possessio Anglesis, apud Nepet, præstans solidos 250. Possessio Terega apud eandem ciuitatem, præstans solidos 160. Possessio Nymphas in Faliscis, præstans solidos 115. Possessio quam Hercules donauit Constantino Imperatori in Faliscis, præstans solidos 140. Ornamenta eiusdem basilicæ. Theca aurea gemmis ornata, qua ligni S. Crucis pars continebatur. Altare argenteum librarum ccl. Phara canthara argentea l. singula librarum xv. Quattuor candelabra argentea ante Lignū sanctū lucernia, singula librarū lxxx. Amæ Argenteæ tres, singula librarū xx. Scyphus aureus librarū x. Scyphi argentei iij. singuli librarū viij. Calices aurei ministeriales v. singuli librarum v. Calices argentei ministeriales x. singuli librarum v. Patena argentea auro clusa cum gemmis librarum l. Basilica sanctæ crucis more aliarum facta medianam nauem, & duas minores alas habet xii. columnis magnis sustentatas: ante se habet uestibulum cum porticu, pauimentum tessellatum: laquearia lignea deaurata a Petro Mendocio Archiepiscopo Toletano eiusdem tituli presbytero facta, quando is totam ecclesiam renouauit. Sex in ea sunt altaria,

212 ONVPHRIVS PANVIN.

taria, præter aram maximam, insigni marmoreo operculo, & conclusa è lapide Lydio, in qua iacent corpora Sanctorum Cæsarij, & Anastasii martyrum, ornata. Operculum è tabulis, & columellis marmoreis fecit ante cccc. annos Vbaldus præbyter cardinalis huius tituli. Absida pulcherrimis picturis condecorata est, Inventionis, & Exaltationis S. Crucis. Duo extant ex utraque absidæ parte mœniana, ostendendis reliquijs apta, sub quibus totidem ostia sunt ad sacellum subterraneum S. Helenæ ducentia, de quo mox dicam. Extat ibidem eiusmodi diuæ Helenæ inscriptio, aliæ similis, quæ Neapoli est.

Romæ.

DOMINAE NOSTRAE FL. IUL
HELENÆ. PISSIMAE. AVG
GENETRICI. D. N. CONSTAN
TINI. MAXIMI. VICTORIS
CLEMENTISSIMI SEMPER
AVGVSTI. AVIAE CONSTAN
TINI. ET. CONSTANTIS. BEATIS
SIMORVM. AC. FLORENTIS
SIMORVM CAESARVM
IVLIVS. MAXIMILIANVS. V. C. COMES
PIETATI. EIVS. SEMPER. DEDICATISS.

Neapoli.

Neapoli,

PIISSIMAE. A C. VENERABILI
DOMINAE. NOSTRAE. HELENAE
AVGVSTAE. MATRI
DOMINI. NOSTRI. VICTORIS
SEMPER. AVG CONSTANTINI. ET
AVIAE. DOMINORVM NOSTRORVM
BEATISSIMORVM CAESARVM

ORDO, ET POPVLVS NEAPOLI
TANVS.

Gregorius III. (vt auctor est Bibliothecarius)
Hierusalem ecclesiam sanctam restauravit, collapsum
tectum eius refecit, porticus circumquaque vetustate
quassatas trabibus de Calabria adductis cooperuit, ac
reparavit, & ambonem marmoreum ibidem fecit, quod
nostro tempore dirutum est, eaq; diuersis ornamentis
aureis, argenteis, sericis, & linteis auxit. Xystus III. &
Symmachus Papae pro tuenda sua innocentia quum ab e-
mulis accusati essent, duo episcoporum magna Conci-
lia in ea celebrarunt, vt ex primo Conciliorum Tomo
liquet. Benedictus VII. vt ex eius elogio marmoreo
parastata affixo intelligitur, in ea sepultus est. Is basi-
licam hanc, & monasterium renouavit, monachos ad
paucos redactos in ea restituit, ampliavit. Priscis enim
temporibus clerici eam incoluerant: postea antiquae
monachorum sodalitati concessa est. Leo IX. Papa di-

O 3 nino

uino officio destitutam monachorū Casinatum abbatē Richerio donauit. Alexander I I. eam ijs abstulit, & monasteriū sanctorū Sebastiani, & Zosimi martyru, quæ Pallaria dicebatur, retrò hortos S. Mariæ Nouæ versus amphitheatrum, eius loco ijsdem concessit, in ea vero Canonicos regulares congregationis S. Fridiani Lucensis ab se Laterani et restitutam, locauit: qui eā usq; ad Clementis VI. tempora tenuerunt, amplissimo hoc priuilegio a Romanis pontificibus ornati, ut presbyterum Cardinalem tituli sui ex suo corpore crearēt; quod & de diacono Cardinale S. Mariæ Nouæ eius diaconie Canonicis concessum fuerat. Ex hoc Canonicorū monasterio multi Cardinales eximij, & Lucius II. Papæ prodierunt: qui cum ante pontificatum eius ecclesiæ presbyter Cardinalis esset, pontifex creatus totam ipsam ecclesiam, & canonicorum claustra a fundamentis renouauit. Sed & Innocentius VII. ac Marcellus II. ex eo titulo ad pontificatum assumpti sunt. Ceterum Canonicis regularibus deficientibus eam ecclesiam Urbanus V. patribus Cartusianis donauit, ut ex hoc eius diplomate liquet.

Urbanus episcopus seruus seruorū dei ad æternā rei memoriā. Sedis apostolicæ gratiosa benignitas illorum pia, et Deo grata opera, p̄ quæ cultus diuini nominis augetur, libēter fauore Apostolico p̄sequitur, & sup̄ hoc prout expedire cōspicit, auxilijs et prouidet opportunis. Nuper siquidē accepimus, q̄ olim dilectus filius nobil. uir Nicolaus Nolanus, & quōdā Neapoleo de Vrsinis Manupelli comites, quoddā monasteriū Cartusiēsis ordinis in Vrbe, in loco qui dicitur Thermæ Diocletianæ

de

de sedis Apostolicæ licentia ædificare disposuerunt, iã sunt plures anni elapsi, & q̄ hmõi dispositione sic stante prædictus Comes Manupelli, cõdēs de bonis suis in sua uolūtate ultima testamētũ in eodē pio monasterio dicti ordinis sic ædificando in loco prædicto certã pecuniæ quantitã usq; ad certũ tēpus tũc expressum, annuatim soluendã, necnõ pro male ablatiis incertis quingentos florenos auri legauit, & quoddã aliud legatum pro hmõi monasterio sic in præfato loco cõstruendo fecit, quæ omnia ad summã triũ milliũ florenorũ auri ascendere dinoscũtur: quodq; postmodũ prædicti Comites super ædificatione dicti monasterij sanius habentes cõsiliũ, deliberarũt ipsum monasteriũ in loco S. Crucis in Hierusalem de dicta Vrbe cõstruere, ac hmõi deliberatione sic stãte, et in opere nõ posita, prædictus comes Manupelli prædicto testamento nõ mutato, naturã fuit uniuersæ carnis ingressus, ac deinde idem comes Nolanus hmõi monasteriũ prædicti ordinis in dicto loco S. Crucis de nostra licentia ædificare incepit, opere non modicũ sumptuoso. Nos igitur præmissa plurimũ in domino cõmendãtes, volumus, & auctoritate Apostolica tenore præsentium ordinamus, quod hmõi legata per dictũ comitẽ Manupelli pro monasterio in dicto loco quĩ Thermæ Diocletiani dicitur ædificãdo facta, prædicto Monasterio in dicto loco S. Crucis sic inchoato, pro eo perficiendo, & dotãdo, dari debeãt atq; dentur: & insuper id quod de legato huiusmodi ad nos tamquam ad ordinarium dictæ Urbis pertinet, pro ædificatione, & dotatione huiusmodi damus, & etiam deputamus de gratia ampliori,

0 4 Datum

Datum Apud Montem Flasconem x. Kal. August.
Pont. nostri anno octavo.

Pius IIII. quod Urbani v. Papæ tempore agitatū fuerat executus, Ecclesiā S. Mariæ Angelorū in Thermis Diocletiani ab se excitatam patribus Cartusianis largitus est, basilicam uero S. Crucis congregationi Lōbardix ordinis Cisterciensis ex S. Sabbæ monasterio pulse concessit, quæ eam adhuc possidet.

De Sancto Sacello Hierusalem dicto.

Sub ara maxima basilicæ S. Crucis retro absidam, est oratorium subterraneum S. Helenæ, ad quod duobus ostijs descenditur, ex utroque tribunæ latere restitutum, & musiveis signis ornatum a Bernardino Cardinal. Caruaial. In quo musiveis litteris eiusmodi res memoratu dignæ annotatæ sunt.

Sacra capella dicta Hierusalem quod beata Helena magni Constantini Imperatoris mater Hierosolymis rediens, circiter annū domini cccxxv. Dominici trophæi insignijs repertis, in proprio eam cubiculo erexit, terraq; sancta montis Caluarie nauī inde adducta, supra quam Christi sanguis effusus fuit redemptionis humanæ præcium, cuiusque vigore in cælestem Hierusalem mortalibus aditus paruit, ad primum vsque inferiorem fornicem repleuerit, ex quo sacellum ipsum, ac tota basilica, & vniuersa vrbs secunda Hierusalem meruit appellari, apud quam & dominus ad illius robur fidei in Petro iterum crucifigi voluit, ubique vnius Dei veneratio, ac fides indeficiens, & Domini precibus,